

بحران بنزین و تدبیر کشور

آنتی تحریم

در مقایسه با سال گذشته، به میزان ۳۰ درصد افزایش یافته است.

تنوع در سوخت

متنوع سازی سبد مصرف سوخت بخش حمل و نقل، دیگر سازوکار اندیشیده شده از سوی وزارت نفت برای مدیریت مصرف انرژی و کاهش وابستگی به بنزین است. طی سال‌های گذشته، تقریباً تمامی سوخت مصرفی بخش حمل و نقل در ایران توسط بنزین تأمین شده که با مطالعات انجام شده، سبد جدید سوخت مصرفی در این بخش شامل بنزین، نفت گاز، گاز طبیعی فشرده (سی‌ان‌جی)، گاز مایع (ال‌پی‌جی) و سوخت‌های جدید از جمله هیبرید خواهد بود.

به این ترتیب طی سال‌های اخیر، سرمایه گذاری‌های گسترده‌ای با هدف افزایش سهم سی‌ان‌جی و تولید خودروهای سبک با موتور دیزلی صورت گرفته که این امر، جایگاه ایران را به دومین کشور دارنده بیشترین خودروهای گاز سوز دنیا ارتقا داده و همچنین زمینه ورود خودروهای دیزلی را به ناوگان حمل و نقل سبک کشور فراهم ساخته است. تعداد جایگاه‌های سی‌ان‌جی در ایران در اواخر مهر ماه سال جاری به هزار و ۴۰۳ واحد رسیده و ۲۰۳ جایگاه دیگر، در دست ساخت است.

اما طی ماه‌های اخیر، تولید بنزین در مجتمع‌های پتروشیمی به عنوان یک طرح اضطراری آغاز شده است. در این طرح، محصول بخشی از فرآیند تولید مجتمع‌های پتروشیمی که شامل بنزین ریفرمیت و پیرولیز است، با اختلاط با بنزین پالایشگاهی به عنوان بنزین واحدهای پتروشیمی وارد چرخه مصرف می‌شود. این روش تولید بنزین، هر چند به دلایل فنی و اقتصادی، روشی کوتاه مدت محسوب می‌شود، اما توانسته است نیاز به بنزین وارداتی را تا قبل از بهره برداری از واحدهای جدید پالایشگاهی تأمین کند. بر اساس آمار منتشره، بنزین تولیدی در مجتمع‌های پتروشیمی روزانه بالغ بر ۱۴ تا ۱۵ میلیون لیتر است، در حالی که با بهره برداری از واحدهای جدید بنزین سازی در پالایشگاه‌های موجود، تولید این سوخت روزانه ۲۷ تا ۳۰ میلیون لیتر افزایش خواهد یافت.

به این ترتیب، مجموع تمهیدات اتخاذ شده توانسته است اثرات محدودیت فروش بنزین را از سوی منابع خارجی در کوتاه مدت خنثی کند، اما در بلند مدت، تداوم سیاست‌های متنوع سازی سبد مصرف سوخت، بهره برداری از واحدهای جدید تولید بنزین و اصلاح رفتار مصرف کنندگان داخلی از طریق تعدیل قیمت‌ها، مهمترین سیاست‌هایی هستند که می‌توانند وابستگی اقتصاد ایران را به بنزین وارداتی کاهش دهند. ■

بحران احتمالی ناشی از نیاز کشور به بنزین، اگر چه با اتخاذ سیاست‌های قابل قبول مجموعه نفتی کشور برای کوتاه مدت مهار شد، اما باید عاقبت نگر بود.

سهمیه‌ها ابتدا به صورت ماهانه و به میزانی تعیین شد که عملاً محدودیت ویژه‌ای در مصرف به حساب نمی‌آمد. در آن مقطع، بسیاری از کارشناسان معتقد بودند که سهمیه تعیین شده اساساً تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر رفتار مصرفی مصرف کنندگان نخواهد داشت. این سهمیه به تدریج تعدیل شد تا در تابستان سال جاری به رقم ۶۰ لیتر در ماه رسید. در عین حال، در کنار ارایه بنزین به صورت سهمیه‌ای، بنزین به قیمت نیمه یارانه‌ای برای مصرف مازاد بر سهمیه‌های ارایه شده عرضه شد.

بر اساس آمارهای وزارت نفت، در صورت عدم اعمال سهمیه بندی و تداوم روند قبلی، رقم مصرف بنزین در سال جاری به بیش از یکصد میلیون لیتر در روز می‌رسید.

با کاهش رقم سهمیه، به تدریج سهم بنزین نیمه یارانه‌ای مصرفی افزایش یافته و مصرف بنزین تحت تأثیر این موضوع کاهش یافته است. بر اساس ارقام ارایه شده از سوی وزارت نفت، مصرف این حامل انرژی در شهریور ماه سال ۸۹ نسبت به سال قبل از آن رشدی نداشته است، ضمن این که مصرف بنزین نیمه یارانه‌ای - که از قیمتی معادل چهار برابر قیمت بنزین سهمیه‌ای برخوردار است - به ۲۰ میلیون لیتر در روز رسیده که در مقایسه با مصرف کل ۶۲ میلیون لیتری بنزین، تقریباً معادل یک سوم بنزین مصرفی در کشور است. مجموع این موارد در حالی است که در این مدت، یک میلیون خودرو به خودروهای در حال تردد افزوده شده است.

افزایش ظرفیت ذخیره سازی فرآورده‌های نفتی به خصوص بنزین، از دیگر سازوکارهایی بود که برای مقابله با تحریم احتمالی فروش بنزین به ایران در دستور کار صنعت نفت قرار گرفته است. در این زمینه، اجرای چندین طرح ساخت مخازن جدید ذخیره سازی طی سال‌های اخیر تحقق یافته است؛ به طوری که ظرفیت ذخیره سازی فرآورده‌های نفتی در مهر ماه ۸۹

طبق برنامه اعلام شده از سوی وزارت نفت، قرار است تا پایان امسال و با بهره برداری از طرح‌های افزایش ظرفیت تولید بنزین در پالایشگاه‌های موجود داخل، مجموعاً ۳۰ میلیون لیتر به تولید بنزین افزوده شود. به این ترتیب، نه تنها تمامی بنزین مصرفی در داخل کشور تأمین خواهد شد، بلکه بخشی از آن به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی صادر می‌شود.

بنزین وارداتی در تیررس

مناقشه کشورمان با غرب بر سر برنامه هسته‌ای، طی سال‌های اخیر عمده‌ترین محور رویارویی دو طرف را تشکیل داده و ابزارهای اقتصادی، مهمترین سیاست غرب برای منصرف کردن ایران از تداوم این برنامه در سال‌های گذشته بوده‌اند. کاندالیزا رایس، وزیر امور خارجه سابق ایالات متحد، جزو اولین مقامات رسمی غرب بود که موضوع تحریم صادرات بنزین را به ایران مطرح کرد، اما برای نخستین بار در ماه‌های اخیر است که فروش بنزین از سوی منابع مختلف با محدودیت‌هایی روبه‌رو شده است.

سازوکارهای جبرانی

طی سال‌های گذشته، میزان بنزین مصرفی در ایران، روزانه به بیش از ۸۰ میلیون لیتر رسیده که ۴۵ میلیون لیتر آن از محل تولید داخلی و مابقی از محل واردات تأمین شده است. پیش از این، چنین نیازی به واردات بنزین، به صورت بالقوه اهم مهمی برای تحت فشار قرار دادن دولت محسوب می‌شد. سهمیه بندی، نخستین سیاستی بود که از سوی دولت برای مقابله با شکاف فراینده تولید و مصرف بنزین در کشور اعمال شد. این اقدام، از خرداد ماه سال ۸۶ آغاز و سیستم گسترده‌ای برای کنترل مصرف از طریق کارت هوشمند سوخت در سطح جایگاه‌های توزیع فرآورده‌های نفتی ایجاد شد.